

Otázka: Wolfgang Amadeus Mozart a jeho opery

Předmět: Dějiny hudby

Přidal(a): Adrenalinka

Vypracovala Klára Hudská

Mozart prokázal své mimořádné hudební nadání již v raném dětství V doprovodu svého otce Leopolda cestoval jako zázračné dítě po celé Evropě.

Wolfgangovo první větší scénické dílo **Apollo a Hyacintus** byla malá latinská školní opera, uvedená na konci školního roku . Předcházelo jí několik mini oper kolísajících mezi operou seria, buffa, singspielem, scénickou a pastorální hudbou. Jedna z nich dokonce vznikla před začátkem koncertu za přítomnosti diváků, aby dokázal, že opery nepíše jeho otec. Nebyly totiž moc zdařilé a lidi spíše zajímalo, že je píše a diriguje dítě. Kdyby byl jejich autorem Wolfgangův otec, nikdo by o ně nestál. Inspirací mladého génia byly opery Ch. W. Glucka a lidové motivy Josefa Myslivečka a Jiřího Bendy. Nejprve se Mozart učil pouze od otce spolu se svou o pět let starší sestrou Nannerl, později mu dával hodiny Johann Christian Bach a Joseph Haydn. Jeho opery jsou samostatnými uměleckými díly. Vyzdvihují asámblové scény, při nichž větší počet sólistů zpívá dohromady (například ve Figarově svatbě, Donu Giovannim a Kouzelné flétně).

I přes svou genialitu neměl úspěch vždy. Vídeňané nerozuměli humoru některých oper nebo kvůli mnoha zápletkám nechápali děj. Ke konci svého života žil v chudobě, neměl peníze na topení, a tak se se svou ženou zahřívali tancem. Wolfgang zemřel na finanční vyčerpání a byl pohřben v neznámém chudinském hromadném hrobu.

Do jeho jednoakté opery **Bastien a Bastienka** vnáší dudy venkovskou notu. Jsou zde velmi jednoduché arie v lidovém stylu a ani orchestr to nemá moc těžké. Opera má písňový švih a ukazuje, že Leopold po svém dvanáctiletém synu nemohl chtít kompozici těžké italské opery Prostá léčka. Tato pastýřská opera má vcelku jednoduchý děj. Bastien a Bastienka jsou mladí zamilovaní lidé z venkova. Krásný pastýř se zalíbí vznešené Phildě a Bastienka pochybuje o jejich lásce. Jde poprosit o radu jasnovidce Colu, který všechny pochybnosti vymete a vše se vyjasní. Oba zamilovaní si padnou do náruče.

Při komponování **Prosté léčky** měl Wolfgang problémy s libretem. Opera navíc měla mnoho zapletených milostných příběhů, které chlapec neprohlédl, a proto se publiku moc nezalíbila.

Jeho historická hra **Mitridates, král pontský** se odehrává roku 63 př. n. l. . Mitridates je právě na válečné výpravě do Říma. V Řecku se roznese zvěst, že zahynul v boji a jeho dva synové spolu zápasí o trůn i krásnou snoubenku Appasii. Král se ale vrátí a všechny tři je podezřívá ze zrady. Kvůli politickým intrikám se má dostat do římského zajetí, a tak raději spáchá sebevraždu. Než zemře, uvědomí si, že všem třem křivdil.

Hned nato složil Mozart za dvanáct dní další pastýřskou operu **Ascanio v Albě**. Ta oslavuje císařovnu Marii Terezii a svatební pár arcivévodu Ferdinanda a princeznu Beatricii z Modeny. Ve hře vystupují jako Venuše, která oddává svého syna Ascania s nymfou Silvií.

Milenecký pár vystupuje i v opeře **Lucio Silla** . Cecilio s Guionou jsou od sebe odloučeni. Diktátor Lucio Silla se chce s dívkou oženit. Cecilio, který je ve vyhnanství se jí pokusí unést, ale nepodaří se mu to a oba jsou zatčeni a odsouzeni k smrti. Nakonec Silla oběma odpustí a oni se mohou vzít.

S velkým úspěchem se shledala opera **Zahradnice z lásky**, která vznikla na objednávku pro mnichovský masopust. Markýza Violanta přijme práci zahradnice na statku dona Anchise, aby mohla být nablízku svému bývalému milenci hraběti Belfiorovi. Ten si myslí, že Violantu

v návalu žárlivosti zabil, a tak se chce nyní oženit s neteří dona Anchise. Arminda se rozešla se svým snoubencem, který ji ale stále miluje. Po mnoha omylech, převlecích a zmatcích se dají původní dvojice dohromady.

Opera **Únos ze serailu** se stala Mozartovým žhavým vyznáním lásky ke Konstanci Weberové, se kterou se bez svolení otce oženil 4. srpna 1782 v chrámu svatého Štěpána. Patří do žánru singspiel, a proto v ní je mluvená role Selima paši. Mozarta velmi těšilo skládání turecké hudby, obohacené o neobvyklé nástroje jako je pikolka, triangl, činely a velký buben. Nelíbilo se mu však libreto, a tak ho musel jeho autor několikrát předělávat. Belmonte dorazí k pašovu paláci a hledá svou milou Konstanci, kterou ztratil při námořním neštěstí. Jeho bývalý sluha Pedrill mu sdělí, že ji i její služebnou Blondu prodali piráti do otroctví. Konstace zatím odolává dvoření paši Selima a odmítá jeho lásku. Blonda je otrokyní zlého ošklivého Osmina, který nebere ohled na její city a chce ji donutit násilím. Pedrill si získal pašovu důvěru, stal se dozorcem v zahradách, a tak s oběma občas mluví. Paša je zatím s Konstancí na projížďce a dívka mu řekne důvod proč ho stále odmítá. Miluje jiného, a to pašu rozzuří, že chce aby se do příštího dne rozhodla. Belmonte chce obě ženy vysvobodit, a proto se Selimovi představí jako stavitel a je přijat do jeho služeb. Pedrillo řekne své milé Blondě o Belmondovu plánu. Chtějí tuto noc unést dívky na loď. Pedrillo nasype Osminovi do alkoholu uspávacího. O půlnoci chtějí dívky slézt po provazovém žebříku oknem do zahrady. Jako smluvené heslo, že je vše pořádku, začne Pedrill hrát romanci. Konstace padá svému milému přímo do náruče. Když slézají dolů Blonda, probudí jeden sluha spícího Osmina a Belmonte i jeho sluha jsou předvedeni před pašu. Belmonte nabízí peníze za jejich vykoupení, ale paša už jde s Osminem prohovořit způsob popravy. Milenci se zatím utěšují, že alespoň zemřou spolu. Selim však přinese dobré zprávy: všechny čtyři propustí a dovolí jim vrátit se do Španělska. Všichni se radují a velebí pašově dobrotě a lidskosti, pouze Osmin zuří.

V opeře **Divadelní ředitel** jsou pouze dvě zpívané role. Zbytek jsou mluvené. Ředitel hledá novou hru pro své divadlo. Divadelník Buff radí, aby nehleděl na kvalitu, ale na výpravnost a obsazení. Bankéř slíbil, že divadlo podpoří finančně, ale musí obsadit jeho přítelkyni. Jiné dvě zpěvačky spolu soupeří o roli a vzájemně se předhánějí, kdo árii zazpívá lépe. Dojde k velké hádce. Ředitel chce představení zrušit, ale naštěstí to nemusí udělat, protože se všichni shodnou, že budou držet pohromadě.

Triumfální ohlas měla krajně provokativní **Figarova svatba**, která hlásá myšlenky francouzské revoluce. Figaro, který se stal komorníkem hraběte Almaviva za to, že mu kdysi pomohl k sňatku s Rosinou, se chystá ke svatbě s komornou Zuzankou. Vyměřují spolu pokoj, ve kterém bydleli kvůli Hrabětinovu zájmu o Zuzanku. Figara by si zase ráda vzala Marcelina, hospodyně bývalého Rosinina doktora, který ji k tomu navádí jako pomstu za to, že ho připravil o bohatou manželku Rosinu. Cherubín vzplane láskou ke každé krásné ženě. Nyní se mu nejvíce líbí hraběnka, hrabě to ale zjistil a vyhnal ho ze zámku. Páže žádá Zuzanku o přimluvu u hraběte, protože ví, že se mu dívka líbí. Figaro chce Istí vrátit hraběte do náruče Rosiny, zbavit Zuzanku nástrah a získat povolení k svatbě. Pošle k Almavivovi lístek s udáním, že hraběnka má večer dostaveníčko v sadu., současně vyzve Zuzanku, aby si v týž večer smluvila hrabětem schůzku. Přemluví Cherubína, aby šel v ženském převleku do sadu místo Zuzanky. Páže z lásky k hraběnce souhlasí. Když se převléká, domáhá se vstupu do pokoje hrabě. Zatímco hrabě hledá kladivo a kleště zaujme cherubínovo místo Zuzanka. Místo domnělého milence je nalezena nevině se tvářící komorná. Hraběnka popře, že u ní v pokoji byl muž. Zahradník si přijde stěžovat, že jakýsi muž polámal květiny při skoku z hraběččina okna. Figaro hraběnku i Cherubína zachrání prohlášením, že to byl on. Hraběnka neupustila od úmyslu potrestat svého manžela a Zuzanka si s ním na její příkaz přislíbí dostaveníčko. Marcelina stále požaduje, aby se s ní Figaro oženil. Napovrch vyjde skutečnost, že Figaro je synem Marceliny a Bartola, který byl před lety uloupen. Cherubín se dá dohromady se zahradníkovou dcerou Barbarinou. Večer v parku ve tmě pobíhá několik postav. V jednom koutě Figaro s Basiliem a Bartolem, které si pozval za svědky Zuzančiny nevěry. V druhém koutě Zuzanka s hraběnkou s navzájem vyměněných šatech a s nimi Marcelina. Nejdříve vznikne zmatek kvůli Cherubínovi, který místo hraběnky své Barušky potká hraběnku a začne po ni loudit hubičku. To dopálí hraběte a chce se dát do Cherubína, ale chytí Figara, jenž se zase zlobí, že ta, co považuje za Zuzanku, se má vlídně k hraběti. Chce se jí pomstít a začne svádět tu, kterou pokládá za hraběnku. Brzy ale pozná, že je to Zuzanka, a aby ji vytrestal za domnělou nevěru, předstírá nevěru svou. Hned se ovšem domluví a svorně hrají komedii hraběti, který je rozhněvám, protože ta, kterou považuje za svou ženu, vlídně naslouchá milostnému vyznání od Figara. Vše se vysvětlí, hraběnka svému manželovi odpustí jeho úklady o ctnost její komorné a hrabě dá souhlas k svatbě Figara a Zuzanky.

Opera **Don Giovanni** byla složena pro Pražany. Toto téma o největším sexuálním maniaku navrhl již osvědčený libretista da Ponte. S pražským orchestrem se Mozartovi nepracovalo tak dobře jako s vídeňským. Zpěváci nebyli zvyklí projevovat při zpěvu city, hrát divadlo. „Zpěvačka v roli Zerliny nedokázala navzdory dlouhému zkoušení ze sebe vyrazit předepsaný výkřik úzkosti v prvním dějství. Uměla zpívat, ale neuměla ječet. Mozart se tajně vplížil za kulisy a zpěvačku zezadu pořádně štípнул, až leknutím vykřikla. Pak spokojeně kývl: Tak je to správně.

Tak musíš křičet.“ Don Giovanni chtěl svést komturovu dceru donnu Annu, Ottaviovu nevěstu. Prchá z domu a v souboji usmrtí komtura a uprchne. Anna přivolá na pomoc svého snoubence a chce, aby pomstil smrt jejího otce. Don Giovanni zatím na náměstí nabízí pomoc dámě v závoji, která hledá muže, jenž ji opustil. Podiví se, když zjistí, že je to jeho žena donna Elvíra. Té nezbyvá než utéct, zatímco jí sluha Donna Giovanniho Leporello předčítá seznam hříchů svého pána, aby jí dokázal, že takový lotr není hoden její lásky. Láska dvou mladých lidí vždy láká Dona Giovanniho, aby se pokusil dívku odloučit. Když vidí pár mladých venkovanů chystajících se k svatbě, Zerlinu a Masetta, začne útočit na Zerlininu ctnost. Pozve svatebčany do svého domu. Donna Elvíra s donnou Annou a Ottaviem se, schovaní pod maskami, vloudí do Giovanniho zámku. Donu Giovanniho se podaří odvléci Zerlinu do vedlejšího pokoje. Po prvním volání o pomoc vyrazí Masetto podporovaný trojicí masek dveře. Svůdce je usvědčen, ale podaří se mu pomocí meče uprchnout před pomstou. Nezdar dona Giovanniho nenapravit. Hledá nové dobrodružství v podobě komorné donny Elvíry. Aby jí snáze získal, donutí Leporella, aby si s ním vyměnil plášť a klobouk. Když se však na balkóně místo komorné objeví Elvíra, slibuje jí věčnou věrnost. Oklamaná Elvíra vyjde z domu, ale je odvedena převlečeným Leporellem. V kostele potkají Masetta se Zerlinou a Annou s Ottaviem. Elvíra prosí o slitování nad svým manželem. Když zjistí, že ji místo něj doprovází její sluha, je velice rozhořčena. Při večeři Don Giovanni stále odmítá prosby a varování své ženy, aby se pokusil napravit se. Vše rozřeší přicházející komturova socha. Když se jí Don dotkne, propadne se v bolestech do pekla. Zděšená Elvíra se rozhodne strávit zbytek života v klášteře.

Zatímco na opeře Don Giovanni se Mozart „vyřádil“, následovalo dílo, které komponoval s odporem, a to na přání Josefa II., opera **Takové jsou všechny**. Záměny a převleky mají dokázat ženskou chytrost. Dva mladí důstojníci se vsadí se svým přítelem Alfonsem, že jejich nevěsty jim věrny tělem i duší. O sázce jim ale nic neřeknou, aby je prověřili. Sdělí jim, že musí narychlo odjet k pluku a rozloučí se s nimi. Obě jsou velmi smutné a don Alfonso jim na obveselení přivede dva cizince, kterými jsou ve skutečnosti převlečení Ferrando a Guglielmo. Ti se všemožně snaží dívky svést. Obě odmítají jakýkoliv projev lásky, i když muži předstírají sebevraždu z nešťastné lásky. Služka vyslechne rozhovor a řekne dívkám o pasti, kterou na ní jejich milenci nalíčili. Dívky chtějí své milé potrestat, a tak si chtějí cizince vzít. Alfonso se raduje, že vyhrál a „praví milí“ se vracejí. Jsou velmi rozduřeni dokud jim není ukázána svatební smlouva, sepsaná služkou, která byla převlečena za oddávajícího. Opera končí vesele, smířením obou dvojic.

Směsicí prvků lidové frašky a kouzelného pohádkového divadla vznikla opera **Kouzelná**

flétna. Původně však neměla vzniknout, protože Mozart nejprve odmítl ředitele divadla, který ho požádal o napsání hudby ke svému libretu. Jeho hlavní záměr bylo přilákat do divadla lidi. Je protknuta zednářskými myšlenkami a ideály. Důležitou roli má číselná symbolika číslice 3. Jde sice o singspiel, ale obsahuje prvky opery seria, buffa, kontrapunkt, chorál a rysy lidové písně. Všechny role byly napsány na tělo zpěvákům, kteří ji předvedli při premiéře. Běžní diváci, kteří se snaží pochopit děj, musí nutně ztroskotat. Je zde mnoho zvrátů v charakterech postav. Například Sanastro je nejprve zloduch, potom ušlechtilý učenec. Zato Královna noci se z ubohé matky změnila na falešnici. Proto jej píše ve zkrácené podobě, protože sama podrobnější verzi nechápu. Ve skalnaté opuštěné krajině pronásleduje prince Tamina ohromný had. Hned potom, co omdlí, hada zabijí tři dívky z družiny Královny noci. Když se princ probudí, potká člověka v šatech z peří, veselého ptáčníka Papagena. Dívky dají Taminovi obraz krásné královské dcery. Je to Pamina, dcera Královny noci, unesená zlým Sanastrem. Dívka se Taminovi zalíbí, a proto slíbí, že ji vysvobodí. Vydá se s Papagenem na cestu. Ochraňovat je má kouzelná flétna, která promění žal v radost a zvonkohra. Papageno se stane princovým sluhou. Pamina zatím v Sanastrově paláci odolává otroku Monostatovi, který chce násilím získat její lásku. Tamino je zatím doveden 3 genii před 3 chrámy. Chrám moudrosti, rozumu a přírody. Dozví se také pravdu, že Sanastro není zlý, ale je to mudrc, zatímco Královna je zbloudilá žena. Tamino se přivítá s Paminou, ale nemůže si ji odvést s sebou. Spolu s Papagenem musí splnit 3 zkoušky, jestli je její lásky hoden. Vydrží mlčet i před smutnou Paminou a třemi krasavicemi. Papageno však neodolá jídlu a nesmí v úkolu pokračovat dál. Jako odměnu za jeho úsilí ho seznámí s opeřenou dívkou Papagenou, do níž se ihned zamiluje. Pamina s Taminem odolají i zkoušce ohněm a vodou a dostanou se až do chrámu moudrosti. Zlý Monostates a Královna noci, která chtěla po Pamině, aby zabila Sanastra, klesají do věčné noci a vítězí moudrost.

Poslední Mozartovou operou je **Titova dobrotivost**, která vznikla na objednávku ke korunovaci českého krále Leopolda II. Premiéra neměla vůbec úspěch, protože ji shlédli oficiální účastníci slavnosti jako císařsko-královský dvůr, diplomaté a důležití představitelé českých zemí, kteří vesměs nebyli Mozartovými ctiteli. Navíc pro ně představení bylo povinné. Před hudby znalým publikem však byla úspěšná. Ctižádostivá

Vitallie, dcera bývalého římského císaře, chce získat trůn sňatkem s novým vládcem Titem Ten ji odmítá kvůli lásce k jiné. Chce si vzít Servilii, která má však ráda Annia. O své lásce k němu řekne Titovi až příliš pozdě a Vitallie už na něj zorganizuje atentát. Serviliin bratr zapálí Řím a ve zmatku zabije místo Tita svého přítele. Titus ho chce jako vůdce vzbouření odsoudit k smrti, ale Vitallie se přizná, že tyto úklady vznikly kvůli lásce, a tak císař všem odpustí.

Za cíl této práce jsem si určila stručně seznámit její čtenáře s Mozartovými operami. Zaměřila jsem se především na ty nejdůležitější, u nichž je uvedeno více informací než u ostatních. Během psaní práce jsem stále nebyla spokojena. Nemohla jsem ke každé z oper uvést tolik podrobností, kolik bych chtěla, takže mi nakonec zbyla holá kostra společně s obsahem. Na to, abych obsáhla téma **Wolfgang Amadeus Mozart a jeho opery**, musela bych popsat nejméně 1 000 stran. Vzhledem k tomu, že by to bylo na školní práci trochu mnoho a navíc nemám tolik času, napsala jsem ji méně obsažnou. I kdybych ale popsala třeba milion stran, nejdůležitější je, poslechnout si hudbu a „udělat si o ní obrázek“. Myslím, že velmi důležitá část opery je předehra. Je začátek představení, takže mě ještě „netlačí sedadlo“ a napjatě poslouchám. Operu, která mě nezaujme předehrou, už posléze hodnotím mnohem kritičtěji.

Seznam použité literatury:

1. Anna Hostomská: Průvodce operní tvorbou

nakladatelství Svoboda, Praha 1993

2. Brigitte Hamannová - Hlava plná hudby (Život Wolfganga Amadea Mozarta)

nakladatelství Brána a Knižní klub, Praha 1998

3. Velká encyklopedie-opera

nakladatelství Mladá fronta, Praha 1996

4. Bohumil Karásek: Wolfgang Amadeus Mozart

nakladatelství Supradon, Praha 1975

Příloha: Seznam Mozartových oper

Celkem 21, z toho 3 nedokončeny

Opera seria (tradiční opera)

- vážná opera, v níž jsou mytologické nebo historické postavy svázány s mimohudebním dějem

- odráží dvorsko- aristokratickou společnost
- předehra často postrádá vztah k obsahu

Apollo a Hyacinthus (Apollo et Hyacinthus) 1767

Mitridates, král pontský (Mitridate, re di Ponto) 1770

Ascanio v Albě (Ascanio di Alba) 1771

Scipionův sen (Il sogno di Scipione)

Lucio Silla 1772

Král pastýř (Il re pastore) 1775

Idomeneus, král krétský (Idomeneo, re di Creta) 1781

Titova dobrotivost (La clemenza di Tito) 1791

Opera buffa (veselá opera s komickým obsahem)

Prostá léčka (La finta semplice) 1769

Zahradnice z lásky (La finta giardiniera) 1775

Káhirska husa (L`oca del Cairo) 1783, nedokončena

Oklamaný ženich (Lo sposo deluso) 1783, nedokončena

Figarova svatba (Le nozze di Figaro) 1786

Don Giovanni 1787

Takové jsou všechny (Cosi van tutte) 1790

Singspiel (zpěvohra)

- nejmladší žánr tehdejšího hudebního divadla
 - hudebně dramatické dílo s mluvenými částmi, většinou veselým a lidovým motivem
- vznikla z ní opereta

Bastien a Bastienka (Bastien und Bastienne) 1768

Zaida (Zaide) 1779, nedokončena

Únos ze serailu (Entführung aus dem Serail) 1782

Divadelní ředitel (Der Shauspieldirektor) 1486

Kouzelná flétna (die Zauberflöte) 1791